

Inleiding

Ton Vink

Hoop op een beter leven beweegt tienduizenden mensen om huis en haard te verlaten en een barre tocht te beginnen door tal van landen op weg naar een toekomst die – denken zij – altijd beter is dan de onveiligheid, armoede en uitzichtloosheid waarin ze verkeren. Volgens sommigen is hun hoop in veel gevallen vals. Ook drijft hoop op uitstel van de dood velen die een dodelijke ziekte hebben ertoe steeds nieuwe behandelingen te ondergaan, ook experimentele, nog onvoldoende geteste behandelingen. Hun hoop wordt eveneens vaak vals genoemd.

Maar wanneer is hoop vals? En is het erg om valse hoop te hebben? Is het beter geen hoop te hebben dan valse hoop? Over al die vragen gaat dit artikel, een voor F&P bewerkte versie van de afscheidsrede ‘Valse hoop’ van Bert Musschenga, nu dus emeritus-hoogleraar. Het eerste deel gaat over de definitie van hoop; het middenstuk bespreekt wat valse hoop is en wanneer dat moreel problematisch is. In het laatste deel richt Musschenga zich op valse hoop in de context van geneeskunde en medisch handelen.

Het is eerder ‘kosmische hoop’ die Marleen Schuijjer motiveert tot haar bijdrage “De volgende sprong voor de mensheid? Ethische overwegingen bij de exploitatie van de ruimte.” De afgelopen jaren heeft de ruimtevaart letterlijk en figuurlijk een hoge vlucht genomen. De ambitie om kennis te vergaren is daarbij niet langer de enige drijfveer om de ruimte in te gaan.

In haar artikel geeft Schuijjer een overzicht van de ethische discussies rondom twee vraagstukken: wie heeft er recht op het gebruik van grondstoffen uit het heelal en waar heeft het heelal zelf recht op? In het eerste deel vergelijkt zij de internationale afspraken omtrent ruimte-exploitatie met de huidige ontwikkelingen op dit gebied. Vervolgens gaat zij in op de morele status van het heelal en zet zij de discussie over dit onderwerp af tegen het bestaande beleid voor planetaire bescherming. Tot slot presenteert zij een conclusie over het ontwikkelen van een ethiek voor de mens in het heelal.

Wanneer professionals binnen een organisatie te maken hebben met een moreel dilemma rijst de vraag hoe zij tot een goede afweging en keuze kunnen komen. Moreel beraad, opgevat als overleg tussen twee of meer betrokkenen over een morele kwestie, is erop gericht om op systematische wijze tot zo’n afweging te

komen, en krijgt in steeds meer organisaties vorm. Een relatief nieuwe benadering hierbij, gericht op het omgaan met morele kwesties en dilemma's, wordt aangeduid met de term 'moresprudentie'.

Als het ons lukt om tot een vorm van morele jurisprudentie te komen, met dezelfde functie als in de rechtspraak, dan zou dat een wezenlijke stap vooruit betekenen bij het vormgeven van moreel beraad. Vandaar de bijdrage van Gerard Versteegen over "Moresprudentie als belofte".

In "Waardengericht ontwerpen en toepassen van zorgtechnologie" gaan Martine Vonk & Steven Dorrestijn aan de hand van een concrete casus in op de technologische ontwikkelingen die gaande zijn binnen de zorg en die vragen om een waardengerichte benadering. Bij een zorginstelling in het Oosten van het land wilde het management een camerasysteem gaan gebruiken als hulp om incidenten zoals vallen te signaleren. Bijzonder aan dit camerasysteem is dat mensen nooit herkenbaar in beeld komen. Het systeem is doelbewust privacy-vriendelijk ontworpen.

Toch wilden bewoners en familie uiteindelijk niet meewerken aan een pilot, met name vanwege ethische bezwaren en gebrek aan vertrouwen in het systeem. Deze casus staat centraal in dit artikel. De auteurs besteden daarbij expliciete aandacht aan de vraag welke waarden en waardenconflicten er in deze casus spelen.

In haar *Minima Philosophica*: "How could you not know?" onderzoekt Annemarie Kalis de "Grenzen van begrip in Broadchurch en Making a murderer". Want inderdaad: hoe kan dat, dat we dat niet wisten?

Er volgen nog een tweetal boekbesprekingen: *Worden wij betere mensen? Essays over morele vooruitgang* besproken door Patrick Delaere en *Weg met de wetenschap. Pleidooi voor de universiteit* besproken door Floris van den Berg. De rubriek Signalementen besluit het formele deel van dit nummer van F&P.

Het VFP-katern. Tenslotte biedt het VFP-katern de Vereniging voor Filosofische Praktijk (VFP) een podium om met de eigen leden en de buitenwereld te communiceren, met bijdragen van Reinskje Talhout en Ronald Wolbink. Het VFP-katern heeft daarbij een eigen onafhankelijke redactie.